

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərində işğalçı Ermənistanın mülki azərbaycanlı əhaliyə qarşı törətdiyi soyqırımından 30 il keçir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Xocalıda törədilən soyqırımının 30-cu ildönümü haqqında yanvarın 28-də sərəncam imzalayıb. Sərəncamda Xocalıda törədilən soyqırımı Azərbaycan tarixinin ən dəhşətli hadisələrindən biri kimi qiymətləndirilir.

Ermənistanın bəşəriyyətə qarşı törətdiyi ağır cinayət – Xocalı soyqırımı

Nə üçün Xocalı? Xocalı dünya arxeologiya elminə qədim yaşayış məskənlərindən biri, Xocalı–Gədəbəy mədəniyyətinin nümunəsi kimi daxil olub. Ağdam – Şuşa, Əsgəran – Xankəndi yolunun üstündə yerləşən Xocalı şəhəri əlverişli hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyırdı. Xocalının işğal edilməsi yollara nəzarət etməyə və işğalı genişləndirməyə imkan verirdi. Şəhərdə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunda yeganə hava limanı var idi.

1991-ci ilin oktyabrından Xocalı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən blokadaya alınmışdı. Şəhərə gedən bütün avtomobil yolları bağlanmışdı. Əlaqə yalnız helikopterlə saxlanılırdı. 1992-ci ilin yanvar ayından etibarən şəhər ilə helikopter əlaqəsi də kəsildi və ağır vəziyyət yarandı. Bu zaman Azərbaycanın dərin böhran hökm sürürdü, dövlət hakimiyyəti zəif idi. Təcavüzkar Ermənistan silahlı birləşmələri və Xankəndidə yerləşən 366-cı keçmiş sovet hərbi alayı 7 min nəfər əhalisi olan Xocalı şəhərində mühasirədə olan mülki azərbaycanlı əhaliyə 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə hücum etdi. Şəhər əhalisinə qarşı soyqırımı həyata keçirildi. 613 nəfər öldürüldü, 1275 nəfər əsir götürüldü, 487 nəfər şikəst edildi. Öldürülənlərin 63 nəfəri azyaşlı uşaq, 70-i qoca idi. 8 ailə tamamilə məhv edildi. Bu, azərbaycanlılara qarşı əsl soyqırımı aktı idi. Xocalıda insanlar yalnız milli və dini mənsubiyyətinə – azərbaycanlı olduqlarına görə

məhv edilmişdilər. Öldürülənlər xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmişdi.

Xocalı soyqırımını törətməklə Ermənistan azərbaycanlıları qorxutmaq, işğalçılıq siyasətini həyata keçirməkdən ötrü ən qəddar üsullara əl atmağa hazır olduğunu göstərmək istəyirdi. Bu vəhşiliyi Ermənistanın müdafiə naziri və sonralar prezidenti olan Serj Sarkisyan Böyük Britaniya jurnalisti Tomas de Vaala verdiyi müsahibəsində belə etiraf edirdi: "Xocalıya qədər azərbaycanlılar belə düşünürdülər ki, ermənilər mülki əhaliyə əl qaldırmağa qadir deyillər. Biz bunu (stereotipi) qırdıq". Erməni terrorçuları M.Melkonyan və S.Melkonyan isə yazırdılar ki, Xocalı sakinləri altı mil qət edərək, demək olar, təhlükəsiz yərə çatmışdılar, lakin əsgərlər onlara çatdılar. Sonra çəkmələrinə bərkidilmiş bıçaqları qablarından çıxarıb adamları doğramağa başladılar. Xocalının məhv edilməsi ilə hava limanı Azərbaycanın nəzarətindən çıxdı. İşğalçı Ermənistandan silah və silahlı

dəstələrin gətirilməsi daha da intensivləşdi. Ermənistanı belə cəsarətləndirən Rusiya rəhbərliyində və ordusundakı müəyyən dairelərin hərbi, siyasi və mənəvi yardımları idi.

Xocalı soyqırımı Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasətinin tərkib hissəsi, bəşəriyyətə və sivilizasiyaya qarşı törətdiyi ağır cinayətdir. Bu soyqırımı haqqında ABŞ, Türkiyə və

daha dərin kaos və anarxiya dövrünə qədəm qoydu.

Xocalıda törədilən soyqırımı haqqında həqiqətlərin dünyaya çatdırılmasında xalqın ısrarlı təkidi ilə ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışı mühüm rol oynadı. Ümummilli liderin təşəbbüsü ilə məsələ Milli Məclisin iclaslarında müzakirə edildi və faciyyəyə hüquqi-siyasi qiymət verildi.

Prezident İlham Əliyevin "hücum diplomatiyası" kursunun həyata keçirilməsi, Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi altında Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyəti və 2008-ci ildən başlanan "Xocalıya ədalət!" kampaniyası çərçivəsində görülmə işlər nəticəsində dünyanın bir sıra ölkələrində bu hadisə soyqırımı kimi tanındı. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrdə bu barədə dərs kitablarına məlumatlar daxil edildi, filmlər çəkildi. Dünyanın müxtəlif dillərində kitabçalar və əsərlər çap edildi, elmi konfranslar keçirildi. Bu fəaliyyətlər indi də davam etdirilir. Xocalıda törədilən soyqırımdan alınacaq bir sıra ibrət dərsləri vardır. O zaman Azərbaycanda sabitlik, güclü dövlət, ordu və qüdrətli lider, xalq ilə hakimiyyət, hakimiyyətin qanadları arasında birlik olsaydı, Xocalı soyqırımı olmaya bilərdi. Deməli, Xocalı soyqırımından alınacaq başlıca ibrət dərsi ondan ibarətdir ki, ölkəmizdə sabitlik, güclü dövlət, qüdrətli ordu, hakimiyyət ilə xalq, hakimiyyətin qanadları arasında sıx birlik daim mövcud olmalıdır. Ötən illərin təcrübəsi göstərir ki, millətimizin qarşıya qoyduğu məqsədə çatmasının təməlinə bilavasitə həmin amillər dayanır. Necə ki, 44 günlük müharibədə qazanılan Qələbə bunu sübut etdi.

Musa QASIMLI,
Milli Məclisin deputatı,
AMEA-nın müxbir üzvü,
professor

digər ölkələrin mətbuat orqanlarında dərc edilən məqalələrdə azərbaycanlıların kütləvi surətdə məhv edilməsi təsvir olunmuş, fotosəkillər verilmişdi. Azərbaycan hakimiyyətinin Xocalıda baş verənlərin miqyasını xalqdan gizlətmək cəhdləri ölkədə ictimai-siyasi vəziyyəti gərginləşdirdi. Vətəndaşların hiddətinin həddi-hüdudu yox idi. Onlar Ermənistanın hərbi təcavüzünü dayandıрмаqdan ötrü qəti addımların atılmasını tələb edirdilər. Azərbaycan hakimiyyəti isə zəif və gücsüz idi.

Bakıda davam edən və getdikcə güclənən mitinq iştrakçıları hakimiyyətin istefasını tələb edirdilər. Artan təzyiqlər qarşısında Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri Elmira Qafarova istefa verdi. Bu vəzifəyə Yaqub Məmmədov seçildi. Az sonra Prezident Ayaz Mütəllibov da istefaya getdi. 1992-ci ilin mayında Şuşa işğal edildikdən sonra A.Mütəllibovun hakimiyyətə qayıtmaq cəhdinin qarşısını alan Azərbaycan Xalq Cəbhəsi silahlı çevriliş etdi. Ölkə